

پژوهشی پیرامون کتاب‌های منتشر شده هنر*

دوره سال‌های ۱۳۵۵ تا ۱۳۷۹ سعادت احمدزاده**

چکیده:

هدف این پژوهش، بررسی چگونگی نشر کتاب‌های فارسی رشته هنر در فاصله سال‌های ۱۳۵۵ تا ۱۳۷۹ می‌باشد. از نکات مورد توجه این پژوهش، بررسی تعداد کتاب‌های منتشر شده موضوع هنر، بررسی سهم هر یک از آثار تالیفی و ترجمه در موضوع هنر و همچنین بررسی وضعیت نشر ناشرین آثار هنری است. با توجه به معرفی ۱۵۶۳۷ اثر، مستخرج از بانک اطلاعاتی هنر (خانه کتاب ایران) در دوره مورد مطالعه، پراکندگی موضوع کتاب‌های هنر، تراکم تالیف در موضوع‌های مختلف و موضوع‌هایی که مورد بی‌مهری قرار گرفته و کمتر مورد توجه بوده مشخص می‌شود. تحقیق حاضر با توجه به افزایش منابع اطلاعاتی و مطالعات پراکنده در مقوله کتابشناسی هنر، موضوع‌هایی را که به تحقیق و پژوهش بیشتری نیاز دارند مطرح می‌نماید. از میان آثار منتشر شده هنر، موضوع طراحی صنعتی (۴ عنوان)، پیکره‌سازی (۱۷ عنوان) کمترین بسامد را دارند و موضوع ادبیات نمایشی (نمایشنامه و داستان) با ۱۰۴۹۱ عنوان (۶۷/۱٪) بیشترین بسامد را داشته است.

واژه‌های کلیدی:

کتابشناسی هنر، آثار تالیفی، ترجمه، ناشر، انتشارات دانشگاه تهران، آثار هنری، منابع

- * این مقاله حاصل از طرح پژوهشی مصوب دانشگاه تهران است که در خرداد ماه ۱۳۸۱ به پایان رسیده است. بدین وسیله تشکر خود را از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه و دانشکده هنرهای زیبا اعلام می‌دارد.
- ** کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشکده هنرهای زیبا

مقدمه

ضرورت و اهمیت مساله

کتابشناختی به خود منابع در صورت دسترسی مراجعه شده است. در هر دوره به طور مسلم با توجه به شرایط خاص زمانی، گرایش های پژوهشی در موضوعها متفاوت است. در واقع در مقطع زمانی خاص بعضی از موضوعها در هر رشته مورد توجه و اقبال محققان و پژوهشگران واقع شده و مورد بحث آن مقطع از زمان بوده است و تعدادی از موضوعها نیز مورد بی مهری قرار گرفته است.

در این پژوهش سعی شده است با نگاهی دقیق تر به آثار چاپ شده موضوع هنر به زبان فارسی بین سال های ۱۲۵۵ تا ۱۳۷۹ اطلاعاتی درباره موارد زیر به دست دهد:

۱. بررسی توزیع موضوع های مختلف کتب چاپ شده هنر در دوره سال های ۱۳۵۵ تا ۱۳۷۹.
۲. بررسی سهم هریک از تألیف و ترجمه کتب در موضوع هنر.
۳. بررسی وضعیت نشر انتشارات دانشگاه تهران و سازمان ها و مؤسسات و نیز دیگر ناشران در رابطه با موضوع هنر.
۴. تعیین تراکم تألیفات در یک موضوع خاص.
۵. تأثیر شرایط زمان حاکم در این دوران چگونه بوده است.
۶. شاخص نمودن موضوع هایی که نیاز به تحقیق و پژوهش دارد و در این دوره مورد بررسی تألیفات کمتری را نشان می دهد.

برای اینکه در همه موضوع های هنر تحقیقاتی صورت پذیرد آگاهی از پراکندگی موضوع های هنر در این دوره لازم است. در پایان این پژوهش علاوه بر ترسیم تصویری اجمالی از موضوع فعالیت های پژوهشی هنر در دوره مورد نظر (۱۳۵۵ - ۱۳۷۹) سعی شده است تا براساس برآوردهای آماری موضوع هایی برای پژوهشهای آینده پیشنهاد شود.

با توجه به نقش مهم کتابشناسی ها در زمینه اطلاع رسانی و با هدف دسترسی محققان و پژوهشگران با تازه ترین اطلاعات درباره آثار منتشر شده در ایران، تهیه و تدوین کتابشناسی جامع هنر که در ردیف کتابشناسیهای تخصصی محسوب است ضروریست تا پاسخگوی پژوهشگرانی باشد که در جستجوی اطلاعات پراکنده و غیرقابل دستیابی، بخشی از اوقات پژوهش خود را صرف می کنند و نیز ضروری ترین وسیله دستیابی به مآخذ تحقیق و معرفی مدارک، مراجعه به کتابشناسی ها و فهرست ها است که ابزار مناسبی نیز برای تهیه و سفارش کتاب برای کتابخانه ها و مراکز علمی به شمار می رود. در این پژوهش با گردآوری منابع چاپ شده فارسی در موضوع هنر، میزان کمی انتشارات در زمینه های مختلف مورد بررسی قرار می گیرد تا کاستی ها و کمبودها را در موضوع هایی که باید توجه بیشتری به آن مبذول داشت مشخص و راهگشای ادامه تحقیقات در این مقطع باشد. جایگاه هنر در فرهنگ، محوری و اساسی است. برای تحقق تعالی اندیشه هنری در جامعه می باید از تألیفات تکراری پرهیز کرده و پدیده های نو و اصیل، محور تألیفات قرار گیرد تا از این طریق در تعامل افکار هنری و انتشار آثار نو بتوان در غنای فرهنگی جامعه گامی برداشت.

منابع این تحقیق از نشریه نمایه، نشریه کتاب ماه و فهرست مستخرج از بانک اطلاعاتی هنر (خانه کتاب ایران) استفاده شده که شامل کتبی است که با مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انتشار یافته و در نظام اطلاع رسانی خانه کتاب ایران وارد شده است. از کتابخانه هایی که در موضوع هنر منابعی دارند هم استفاده شده است. علاوه بر بهره برداری از بانک های اطلاعاتی و نشریات مزبور به ضرورت و در صورت ناقص بودن اطلاعات

فایده پژوهش

گردآوری اطلاعات مهم ترین مرحله کار محققان و کارشناسان را برای برنامه ریزی و انجام کارهای تحقیقاتی تشکیل می دهد. بی خبری و عدم دسترسی به پژوهش های علمی و آثار منتشر شده، محقق را از منابع غنی محروم می کند و موجب دوباره کاری و هدر رفتن نیروی انسانی و امکانات و پایین آمدن کیفیت کار می شود. در این زمینه مراجع نظام یافته نظیر کتابشناسی ها، مقاله نامه ها، ... ابزار سودمندی است که می تواند پژوهندگان را مددکار باشد. کتابشناسی ها ضروری ترین وسیله برای دستیابی به مآخذ تحقیق و وسیله شناختن آثار چاپ شده

تعریف عملیاتی اصطلاحات پژوهش

۱. تنالگان: اجتماعی از افراد که یک واحد متشکل را به وجود آورده باشند، مانند دولت ها، مؤسسات، ادارات دولتی، وزارتخانه ها، انجمن ها، کنفرانس ها، گروه آئی ها و جزو آن (سلطانی و راستین، ۱۳۶۵ ص ۶۵).
۲. رده بندی: تنظیم منطقی اشیا بر حسب درجه شباهت (همان ص ۱۴۴).

شیوه تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها، از اطلاعات گردآوری شده براساس رده بندی کنگره تقسیم بندی موضوعی به عمل آمد و براساس پرسش های اساسی پژوهش درجداول قرار گرفتند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و دستیابی به نتایج تحقیق از آمار توصیفی و برای تهیه نمودارها از نرم افزار آماری Excel استفاده شده است. در این رابطه به طور شفاف در مورد تراکم تألیفات در موضوع های هنر و نیز موضوع هایی که مورد توجه قرار نگرفته و دارای تألیفات کمتری هستند مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

طبق رده بندی کنگره امریکا که موضوع های مختلف را از A تا Z طبقه بندی کرده و هر موضوع در یک رده اصلی قرار گرفته است، موضوع های مختلف هنر را به ترتیب این رده بندی مورد بحث قرار می دهیم.

با توجه به هدف پژوهش، تکتک مدخل های موجود در مشخصات کتاب ها از دیدگاه های مختلف مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. لذا، نوع نگارش آن (تالیف و یا ترجمه)، جنسیت نگارنده، ناشر و زمینه مورد بررسی آن مشخص گردید.

کتاب های منتشر شده بر اساس موضوع

کل موضوع های هنر در دوره مورد بررسی (۷۹ - ۱۳۵۵) گرد آوری شد و آمار تفکیکی کتاب هایی که در موضوع های مختلف هنر منتشر شده اند در جدول شماره ۱ مشخص شده است. براساس این جدول که به ۵ دوره ۵ ساله تقسیم شده است، از مجموع ۱۵۶۳۷ اثر معرفی شده ۹۴۹ عنوان (۶/۱٪) موسیقی، ۴۲۸ عنوان (۲/۷٪) کلیات هنر، ۵۷۸ عنوان (۳/۷٪) معماری، ۲۱۸ عنوان (۱/۴٪) شهرسازی، ۱۷ عنوان (۰/۱٪) پیکره سازی، ۴۳۱ عنوان (۲/۸٪) طراحی، ۲۸۸ عنوان (۲/۵٪) نقاشی، ۵۳۱ عنوان (۳/۴٪) هنرهای تزئینی، ۱۰۴۹۱ عنوان (۶۷/۱٪) ادبیات نمایشی (نمایشنامه و داستان)، ۶۵۶ عنوان (۴/۲٪) سینما، ۱۷۸ عنوان (۱/۱٪) عکاسی، ۴ عنوان (۰٪) طراحی صنعتی، ۷۶۸ عنوان (۴/۹٪) هنرهای دستی اختصاص یافته است.

آمار مزبور بیان کننده این واقعیت است که در طول ۲۵ سال دوره مورد بررسی مجموع کتاب های منتشر شده در موضوع هنر رشد کمی داشته است. با توجه به اینکه در دوران جنگ تحمیلی آهنگ رشد انتشار کتاب ها کندتر از دیگر دوره ها بوده است با شروع دوره پنج ساله اول برنامه توسعه (۷۲-۱۳۶۸) و دوره برنامه پنج ساله دوم توسعه (۱۳۷۷-۱۳۷۳) رشد دو برابر در اغلب موضوع های هنری مشهود است. تحولات اول انقلاب و دوران جنگ تحمیلی و پایان آن و آغاز دوره های پنج ساله اول و دوم از عوامل موثر رشد انتشار کتاب ها در رشته هنر بوده است. چنانچه در این جدول پیداست کمترین تعداد انتشار کتاب در موضوع طراحی صنعتی ۴ عنوان (صفر درصد) از کل کتاب ها و بیشترین کتاب منتشر شده در موضوع ادبیات نمایشی (نمایشنامه و داستان) ۱۰۴۹۱ عنوان

می باشد. لذا تهیه کتابشناسی برای شناساندن منابع و مدارکی است که مورد استفاده پژوهشگران مقوله هنر و نیز محققانی که در موضوع هنر به کار تحقیق می پردازند، قرار می گیرد. گاهی نام یک شخصیت، یک کتاب یا یک مقاله در روند پیشرفت یک تحقیق نقش مهمی را ایفا می کند و برای پیدا کردن آن، محقق به کتابشناسی نیازمند می شود. کتابشناسی هنر اهداف متعددی را دنبال می کند که مهم ترین آنها عبارت است از: گردآوری عناوین کتاب های موجود درباره هنر و فهرست کردن آنها براساس موضوع های مختلف هنر و ذکر مشخصات لازم است. استفاده از این منبع جهت سهولت دسترسی به منابع موجود هنر و به عنوان وسیله ای برای اطلاع از سطح کیفی و کمی پژوهش های انجام شده درباره موضوع های مختلف هنری است. همچنین ابزاری جهت ارتقاء سطح کیفی پژوهش های مربوط به هنر و ایجاد سهولت در کار محققان و کارشناسان مسائل مربوط به هنر می باشد. پیامد آن تأکید بر زمینه های مختلف موضوعی و نیاز به تحقیقات بیشتر در دیگر موضوع های هنر که کمتر کار شده و نیز شناخت تراکم تألیفات در یک موضوع خاص که از ضرورت و فایده تحقیق بشمار می رود.

روش تحقیق و فنون مورد استفاده

این پژوهش از نوع کاربردی توصیفی است و از روش پیمایشی استفاده شده است. اطلاعات گردآوری شده را دسته بندی موضوعی کرده و برای نظم دادن به این دسته بندی از میان رده بندی های رایج علوم، روش رده بندی کنگره امریکا استفاده شده است که یکی از متداول ترین رده بندی های علوم در دنیا است. این رده بندی، دانش بشری را به بیش از هیجده رده اصلی و هر رده رابه تقسیمات کوچک تری تقسیم می کند و به طور کلی هر موضوع کلی، خود به زیر مجموعه های دیگری تقسیم می شوند. لذا اطلاعات بدست آمده به ترتیب موضوع های کلی موسیقی (M)، هنر (N)، معماری و شهرسازی (NA)، مجسمه سازی (NB)، طراحی (NC)، نقاشی (ND)، هنرهای تزئینی (NK)، ادبیات نمایشی (نمایشنامه و داستان) (P)، سینما و تئاتر (PN)، عکاسی (TR)، طراحی صنعتی (TS) و هنرهای دستی (TT) تقسیم بندی شده است هر یک از موضوع ها نیز به موضوع های جزئی تری تقسیم شده و اطلاعات هر یک از این موضوع ها به ترتیب در جداول مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته اند.

جامعه مورد مطالعه

تمامی کتاب های فارسی منتشر شده در زمینه هنر طی سالهای ۱۳۵۵ تا ۱۳۷۹ که با استفاده از فهرست تهیه شده از بانک اطلاعاتی (خانه کتاب ایران) بدست آمده، جامعه مورد مطالعه پژوهش را دربردارد.

(۶۷/۱٪) بوده است که دوسوم کل عناوین را در بر دارد. بیشترین کتاب های منتشرشده مربوط به دوره پنج ساله (۷۴ - ۱۳۷۰) و (۷۹ - ۱۳۷۵) با تعداد ۵۲۱۷ عنوان (۳۳/۴٪) و ۵۸۴۲ عنوان (۳۷/۴٪) بوده است. تعداد ۱۲۱ عنوان (۸/۰٪) بدون تاریخ قید شده است. نمودار شماره (۱) نیز بیان کننده این مطلب است.

امروزه میزان انتشار کتاب در هر جامعه به عنوان یکی از معیارهای پیشرفت و توسعه یافتگی مدنظر و از شاخص های عمده رشد فکری و معنوی است. نشر به عنوان پدیده فرهنگی از شاهرگه های حیاتی جامعه بویا و رو به رشد است.

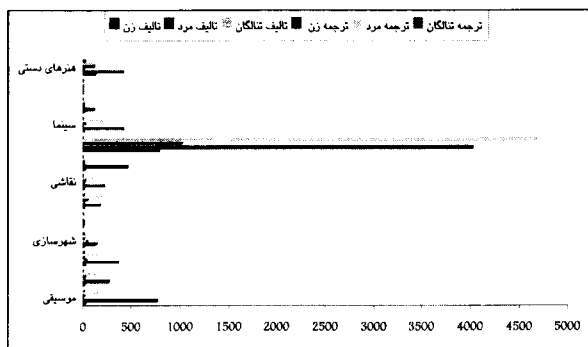
متأسفانه در کشورهای جهان سوم بحث تولید و مصرف کتاب مانند دیگر زمینه ها نسبت به کشورهای در حال توسعه فاصله دارند. با توجه به اینکه جهان سوم بیش از هشتاد درصد جمعیت جهان را در بر می گیرد، تنها ۳۰ درصد کتاب های جهان را تولید و منتشر کرده اند. از دلایل عمده آن پایین بودن سطح کتاب خوانی و در نتیجه پایین آمدن تقاضا برای کتاب است. و پیامد پایین بودن تقاضا، عامل اصلی بازدارنده عرضه و تولید کتاب است. نتیجه اینکه عرضه و تقاضا به جای اینکه محرک فعالیت باشند سبب رکود و نزول یکدیگرند. نشر در ایران نیز همواره با مشکلاتی مواجه بوده است. با توجه به اینکه مراحل مختلفی از تحولات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی پیشرفت های فنی را در برداشته این مشکلات مانع به وجود آمدن موسسات انتشاراتی بزرگ شده اند. از نظر موضوعی با توجه به جدول شماره ۱ بیشترین تعداد عنوان های منتشر شده در حوزه ادبیات نمایشی (نمایشنامه و داستان) با متوسط سالانه ۴۰۰ عنوان و کمترین آمار معرفی شده در طول دوره مورد بررسی مربوط به موضوع طراحی صنعتی (عنوان ۴) بوده است.

در مصاحبه با جناب آقای دکتر یعقوب آژند استاد محترم دانشکده هنرهای زیبا که در تاریخ ۱۸/۱۲/۸۰ صورت گرفت، علت افزایش انتشار کتاب های ادبیات نمایشی و برخی کتاب های هنری مورد بررسی قرار گرفت. به طور کلی بالا رفتن درصد کتاب خوان و بالا رفتن تیراژ کتاب و نیز کم شدن پاورقی ها را در مجلات از دلایل عمده افزایش انتشار کتاب ها عنوان نمودند. دلایل افزایش کتاب های نمایشی را نیاز جامعه دانستند زیرا واقعیت های اجتماعی به صورت داستان درآمد. سال های ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۲ انتشار نمایشنامه اوج گرفت و حرکت عمیق سیاسی و فرهنگی در جامعه از دیگر عوامل افزایش انتشارات بود. ورود نسل جدید به صحنه نویسندگی با دیدگاه های جدید از عوامل رشد انتشار کتاب ها بود. رشد آزادی مطبوعات، مباحث نظری در زمینه های مختلف، روی آوردن مردم به مسائل فرهنگی، انتشار نشریات فرهنگی و توجه بیشتر آنان به هنر و نمایشنامه و داستان و راه انداختن مباحثی در این زمینه هم از دلایل افزایش انتشار کتاب ها دانستند.

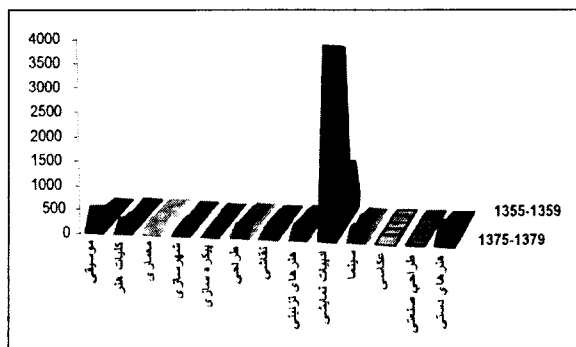
در ارتباط با انتشارات مراکز و سازمان ها در موضوع ادبیات نمایشی مصاحبه ای با آقای دکتر محمد باقر قهرمانی مدیر محترم گروه هنرهای نمایشی صورت گرفت (مهرماه ۱۳۸۰): "علت افزایش انتشار کتاب های نمایشی را از سوی دیگر سازمان ها و موسسات، وجود بودجه خاص عنوان شد که برای تالیف و ترجمه منابع تئاتری از سهولت بیشتری برخوردارند. نظر ایشان در مورد سینما و تئاتر بر این بود که سینما به دلیل مخاطبان عام خود بیشتر مورد توجه است. تئاتر بدلیل خاص بودن مخاطبان آن کمتر مورد توجه قرار دارد. و حمایت های مالی مسئولان در اشاعه منابع نیز موثر است".

موضوع	سال		۱۳۵۵-۱۳۵۹		۱۳۶۰-۱۳۶۴		۱۳۶۵-۱۳۶۹		۱۳۷۰-۱۳۷۴		۱۳۷۵-۱۳۷۹		بدون تاریخ		جمع کل
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
موسیقی	۲۹	۳/۱	۷۷	۸/۱	۹۳	۹/۸	۲۰۵	۲۲/۱	۴۲۷	۴۶/۱	۸	۰/۸	۹۴۹	۱۰۰	
کلیات هنر	۴۷	۱۱	۲۷	۶/۳	۴۲	۱۰	۹۹	۲۳/۱	۲۰۶	۴۸	۷	۱/۶	۴۲۸	۱۰۰	
معماری	۶۳	۱۰/۹	۸۵	۱۴/۷	۹۸	۱۷	۱۲۷	۲۲	۱۸۸	۳۲/۵	۱۷	۲/۹	۵۷۸	۱۰۰	
شهرسازی	۱۹	۸/۷	۱۲	۵/۵	۳۷	۱۷	۵۵	۲۵/۲	۶۷	۳۰/۷	۲۸	۱۲/۹	۲۱۸	۱۰۰	
بیکره سازی	۰	۰	۰	۰	۱	۵/۹	۳	۱۷/۶	۷	۴۱/۲	۵	۲۹/۴	۱۷	۱۰۰	
طراحی	۱۱	۲/۶	۷۰	۱۶/۲	۶۸	۱۵/۸	۱۱۴	۲۶/۵	۱۴۸	۳۴/۳	۲۰	۴/۶	۴۳۱	۱۰۰	
نقاشی	۹	۲/۳	۷۳	۱۸/۹	۸۱	۲۰/۹	۲۰۸	۲۷/۸	۹۶	۲۴/۷	۲۱	۵/۴	۳۸۸	۱۰۰	
هنرهای تزئینی	۱۰	۱/۹	۶۶	۱۲/۴	۱۰۲	۱۹/۲	۱۶۳	۳۰/۷	۱۸۰	۳۳/۹	۱۰	۱/۹	۵۳۱	۱۰۰	
ادبیات نمایشی	۳۴۷	۳/۳	۱۱۵۵	۱۱	۱۲۸۵	۱۲/۲	۳۷۷۲	۳۶	۳۹۳۲	۳۷/۵	۰	۰	۱۰۴۹۱	۱۰۰	
سینما	۱۷	۲/۶	۹۷	۱۴/۸	۱۴۱	۲۱/۵	۱۵۴	۲۳/۵	۲۴۰	۳۶/۶	۷	۱	۶۵۶	۱۰۰	
عکاسی	۴	۲/۲	۳۱	۱۷/۴	۲۷	۱۵/۲	۴۸	۲۷	۶۸	۳۸/۲	۰	۰	۱۷۸	۱۰۰	
طراحی صنعتی	۰	۰	۰	۰	۱	۲۵	۰	۰	۲	۵۰	۰	۰	۴	۱۰۰	
هنرهای دستی	۱	۰/۳	۱۱۱	۱۴/۴	۱۱۵	۱۵	۲۶۵	۳۴/۵	۲۷۳	۲۵/۵	۲	۰/۳	۷۶۸	۱۰۰	
جمع	۵۵۶	۳/۵	۱۸۰۶	۱۱/۵	۲۰۹۳	۱۳/۴	۵۲۱۷	۳۳/۴	۵۸۴۲	۳۷/۴	۱۲۱	۰/۸	۱۵۶۳۷	۱۰۰	

جدول شماره ۱. توزیع فراوانی کل موضوع های هنر در دوره (۱۳۷۹ - ۱۳۵۵)

نمودار شماره ۱-۱

نمودار شماره ۱

کتاب های منتشر شده بر حسب تالیف و ترجمه

جدول شماره ۱-۱ نشان می دهد که از مجموع ۱۵۶۲۷ اثر معرفی شده ۸۲۷۹ عنوان (۵۲/۶٪) از آثار تالیفی و ۷۲۵۸ عنوان (۴۶/۴٪) از آثار به ترجمه اختصاص دارد. بیشترین تعداد کتاب های منتشر شده به صورت تالیف می باشد.

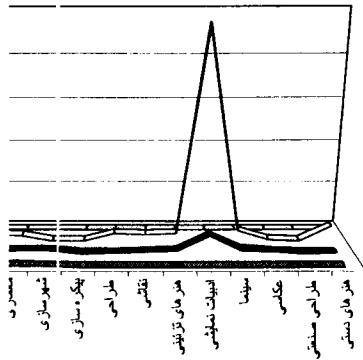
از میان ۸۲۷۹ عنوان تالیفی ۹۹۰ عنوان (۶/۳٪) توسط زنان و ۷۲۸۲ عنوان (۴۶/۶٪) توسط مردان و ۱۰۷ عنوان (۰/۷٪) مربوط به سازمان هاست. از تعداد ۷۲۵۸ اثر ترجمه شده تعداد ۱۲۸۷ عنوان (۸/۲٪) توسط زنان و ۵۹۲۰ عنوان (۳۷/۹٪) بوسیله مردان و تعداد ۵۱ عنوان (۰/۳٪) مربوط به سازمان هاست. موضوع ادبیات نمایشی بالاترین درصد تالیف در ترجمه را دارد. تعداد ۷۷۴ عنوان (۷/۴٪) از آثار معرفی شده موضوع ادبیات نمایشی توسط زنان تالیف شده و تعداد ۴۰۱۸ عنوان (۲۸/۳٪) از آثار تالیف شده توسط مردان بوده است. از تعداد ۵۶۹۹ اثر ترجمه شده موضوع ادبیات نمایشی تعداد ۱۰۲۰ عنوان (۹/۷٪) توسط زنان ترجمه شده است و تعداد ۴۶۷۹ عنوان (۴۴/۶٪) توسط مردان ترجمه شده است. آثار ترجمه شده در موضوع ادبیات نمایشی بیش از تالیف می باشد. موضوع موسیقی در مرحله دوم قرار دارد. از ۷۷۴ اثر تالیفی موضوع موسیقی، ۱۹

عنوان (۲٪) توسط زنان و ۷۵۵ اثر (۷۹/۵٪) توسط مردان تالیف شده است. تعداد آثار تالیف شده است. تعداد آثار ترجمه موسیقی ۱۶۲ عنوان است که ۱۰ عنوان (۱/۱٪) توسط زنان و ۱۵۲ عنوان (۱۶/۱٪) توسط مردان و ۱۲ عنوان (۱/۲٪) توسط سازمانها ترجمه شده است. هنرهای دستی در رتبه سوم آثار منتشر شده قرار دارد. بعد از آن به ترتیب رشته های سینما با ۴۰۹ اثر تالیف شده و ۲۴۷ اثر ترجمه شده معماری با ۲۹۴ عنوان تالیفی و ۱۸۴ اثر ترجمه شده، هنرهای تزئینی با ۴۸۰ عنوان تالیف و ۵۱ عنوان ترجمه، طراحی با ۱۸۰ عنوان تالیفی و ۲۵۱ عنوان ترجمه، نقاشی با ۲۸۸ اثر تالیفی و ۱۶۰ اثر ترجمه شده، شهرسازی با ۱۷۱ عنوان تالیفی و ۴۷ عنوان ترجمه شده و موضوع عکاسی با ۱۲۴ عنوان تالیف و ۵۴ عنوان ترجمه شده رتبه های قابل توجهی را دارند. سهم تالیف بالاتر از ترجمه است و سهم زنان در تالیف و ترجمه بسیار کمتر از مردان است. گرچه مشارکت زنان در امر تالیف و ترجمه طبق آمارهای ارائه شده سالانه روبه رشد است. سهم مردان در تالیف بیشتر از ترجمه است در صورتی که زنان در امر ترجمه مشارکت بیشتر از تالیف را داشته اند. نمودار شماره ۱-۱ نیز نشان دهنده این مطلب است که تالیف آثار معرفی شده بیشتر از ترجمه است.

موضوع	وضعیت تالیف		تالیف						ترجمه		جمع			
	زن		مرد		تالگان		زن		مرد		تالگان			
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
موسیقی	۱۹	۲	۷۹/۵	۷۵۵	۰	۰	۱۰	۱/۱	۱۵۲	۱۶/۱	۱۲	۱/۳	۹۴۹	۱۰۰
کلیات هنر	۱۰	۲/۳	۶۲	۲۶۵	۱/۸	۸	۲۱	۴/۹	۱۲۴	۲۹	۰	۰	۴۲۸	۱۰۰
معماری	۱۹	۲/۳	۶۰	۳۴۷	۴/۸	۲۸	۱۲	۲/۱	۱۶۰	۲۷/۷	۱۲	۲/۱	۵۷۸	۱۰۰
شهرسازی	۵	۲/۳	۵۹/۲	۱۲۹	۱۷	۳۷	۵	۱۱	۳۱	۱۴/۲	۵	۲/۳	۲۱۸	۱۰۰
پیکره سازی	۰	۰	۲۲/۵	۴	۱۷/۶	۳	۰	۰	۹	۵۲	۱	۵/۹	۱۷	۱۰۰
طراحی	۵	۱/۲	۳۸/۵	۱۶۶	۲/۱	۹	۳۸	۸/۸	۲۱۰	۴۸/۷	۳	۰/۷	۴۳۱	۱۰۰
نقاشی	۷	۱/۸	۵۵/۴	۲۱۵	۱/۵	۶	۲۲	۵/۷	۱۳۸	۳۵/۶	۰	۰	۳۸۸	۱۰۰
هنرهای تزئینی	۱۵	۲/۸	۸۶/۳	۴۵۸	۱/۳	۷	۷	۱/۳	۴۴	۸/۳	۰	۰	۵۳۱	۱۰۰
ادبیات نمایشی	۷۷۴	۷/۴	۳۸/۳	۴۰۱۸	۰	۰	۹/۷	۱۰۲۰	۴۶۷۹	۴۲/۶	۰	۰	۱۰۴۹۱	۱۰۰
سینما	۶	-/۹	۶۱/۴	۴۰۳	۰	۰	۲۰	۳/۱	۲۴۷	۳۴/۶	۰	۰	۶۵۶	۱۰۰
عکاسی	۷	۳/۹	۶۴	۱۱۴	۱/۷	۳	۹	۵/۱	۴۵	۲۵/۳	۰	۰	۱۷۸	۱۰۰
طراحی صنعتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۲۵	۳	۷۵	۰	۰	۴	۱۰۰
هنرهای دستی	۱۲۳	۱۶/۱	۵۳/۱	۴۰۸	-/۸	۶	۱۱۶	۱۵/۱	۹۷	۱۲/۶	۱۸	۲/۳	۷۶۸	۱۰۰
جمع	۹۹۰	۶/۳	۴۶/۶	۷۲۸۲	۰/۷	۱۰۷	۱۲۸۷	۸/۲	۵۹۲۰	۳۷/۹	۵۱	۰/۳	۱۵۶۲۷	۱۰۰

جدول شماره ۱-۱. توزیع فراوانی کل موضوع های هنر بر حسب تالیف و ترجمه

بدون نشر □ دیگر نشر □ سازمان ها و موسسات ■ دانش

نمودار شماره ۱-۲

دریافت کاغذ و وام ویژه ناشران و نیز با در نظر گرفتن این امکانات، از علل اصلی افزایش تعداد ناشران در سال های اخیر می باشد. اشیاء بازار از انبوه کتاب های بدون هیچ ویژگی خاص که نه خریداری می یابند و نه فضایی برای به نمایش درآمدن در کتاب فروشی ها به دست می آورند، از پیامدهای این سیاست است.

کتاب های منتشر شده بر حسب ناشر

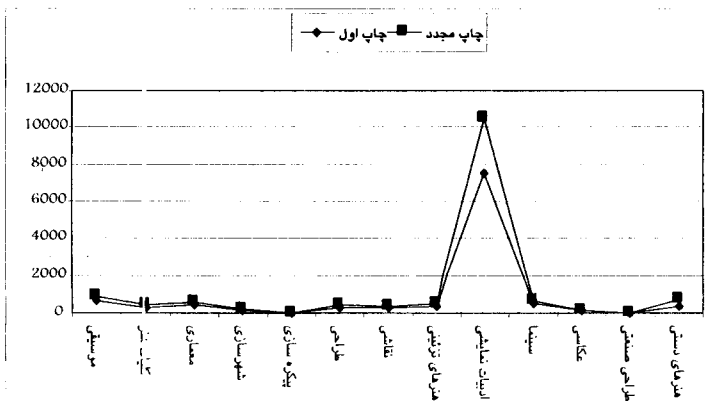
جدول شماره ۱-۲ نشان می دهد که دانشگاه تهران ناشر ۹۶ عنوان (۰/۶٪) از مجموع آثار معرفی شده بوده است. سازمان ها و موسسات ۱۹۸۶ عنوان (۱۲/۷٪) را منتشر کرده و تعداد ۱۳۴۹۵ عنوان (۸۶/۳٪) از آثار به وسیله سایر ناشران منتشر شده است و تعداد ۶۰ عنوان (۰/۴٪) بدون ناشر ذکر شده است. با توجه به این جدول دانشگاه تهران به ترتیب در انتشار کتاب های موضوع معماری ۴۳ عنوان (۷/۴٪)، شهرسازی ۲۱ عنوان (۹/۶٪)، ادبیات نمایشی ۱۴ عنوان (۰/۱٪) مشارکت داشته است. دانشگاه ها با ایجاد تسهیلات و ارزش بیشتر برای انتشار آثار علمی به وسیله اعضای هیات علمی می تواند در ارتقای کیفی و کمی انتشار منابع چاپی موثر باشد. با فراهم آوردن روشی برای تشویق و ترغیب استادان و محققان و ایجاد انگیزه بیشتر در آنان تالیف، چاپ و انتشار کتب را افزایش دهند. با توجه به نمودار شماره (۱-۲) سهم دیگر ناشران در انتشار کتاب های هنر بالاترین بسامد را دارد. با توجه به برخورداری ناشران از تسهیلات دولتی و

موضوع	ناشر		دانشگاه تهران		سازمانها و مؤسسات		دیگر ناشران		بدون ناشر		جمع
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
موسیقی	۰/۶	۶	۸/۹	۸۴	۸۸	۸۳۵	۲۴	۲۴	۲/۵	۹۴۹	۱۰۰
کلیات هنر	۰/۱۹	۴	۲۰/۱۱	۸۶	۷۸۵	۳۳۶	۲	۲	۰/۵	۴۲۸	۱۰۰
معماری	۷/۴	۴۳	۴۲/۹	۲۴۸	۴۷/۸	۲۷۶	۱۱	۱۱	۱/۹	۵۷۸	۱۰۰
شهرسازی	۹/۶	۲۱	۶۷/۹	۱۴۸	۲۲	۴۸	۱	۱	۰/۵	۲۱۸	۱۰۰
پیکره سازی	۰	۰	۴۱/۲	۷	۵۲/۹	۹	۱	۱	۵/۹	۱۷	۱۰۰
طراحی	۰/۱۲	۱	۱۱/۶	۵۰	۸۷/۵	۳۷۷	۳	۳	۰/۷	۴۳۱	۱۰۰
نقاشی	۰/۳	۱	۱۸/۵	۷۲	۸۰/۷	۳۱۳	۲	۲	۰/۵	۳۸۸	۱۰۰
هنرهای تزئینی	۰/۶	۳	۲۸/۶	۱۵۲	۷۰/۴	۳۷۴	۲	۲	۰/۴	۵۳۱	۱۰۰
ادبیات نمایشی	۰/۱	۱۴	۸/۱	۸۵۲	۹/۱۸	۹۶۲۴	۱	۱	۰	۱۰۴۹۱	۱۰۰
سینما	۰	۰	۲۶/۴	۱۷۳	۷۳/۳	۴۸۱	۲	۲	۰/۳	۶۵۶	۱۰۰
عکاسی	۱/۷	۳	۳۹/۹	۷۱	۵۵	۹۸	۶	۶	۳/۴	۱۷۸	۱۰۰
طراحی صنعتی	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۴	۰	۰	۰	۴	۱۰۰
هنرهای دستی	۰	۰	۵/۶	۴۳	۹۳/۸	۷۲۰	۵	۵	۰/۶	۷۶۸	۱۰۰
جمع	۰/۶	۹۶	۱۲/۷	۱۹۸۶	۸۶/۳	۱۳۴۹۵	۶۰	۶۰	۰/۴	۱۵۶۳۷	۱۰۰

جدول شماره ۱-۲. توزیع فراوانی کل موضوع های هنر بر حسب

کتاب های منتشر شده بر حسب نوبت چاپ

جدول شماره (۱-۳) نشان می دهد که از مجموع آثار معرفی شده، ۱۱۱۴۵ عنوان (۷۱/۳٪) از کتب منتشر شده چاپ اول و تعداد ۴۴۹۲ عنوان (۲۸/۷٪) از کتب چاپ مجدد می باشد. به این ترتیب کتاب های چاپ اول ۲/۵ برابر کتاب های چاپ مجدد می باشد. در تمام موضوع های مورد بررسی بیشترین آمار مربوط به کتاب های چاپ اول است. این امر نشان دهنده افزایش و اهمیت تالیف و ترجمه می باشد. نمودار شماره (۱-۳) منابع هنر معرفی شده چاپ اول بیشتر از آثار معرفی شده چاپ مجدد است.

نمودار شماره ۱-۳

موضوع	نوبت چاپ		اول		مجدد		جمع	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
موسیقی	۶۷۰	۷۰/۶	۲۷۹	۲۹/۴	۹۴۹	۱۰۰		
کلیات هنر	۲۸۴	۶۶/۴	۱۴۴	۳۳/۶	۴۲۸	۱۰۰		
معماری	۴۵۳	۷۸/۴	۱۲۵	۲۱/۶	۵۷۸	۱۰۰		
شهرسازی	۱۸۷	۸۵/۸	۳۱	۱۴/۲	۲۱۸	۱۰۰		
پیکره‌سازی	۱۵	۸۸/۲	۲	۱۱/۸	۱۷	۱۰۰		
طراحی	۳۰۴	۷۰/۵	۱۲۷	۲۹/۵	۴۳۱	۱۰۰		
نقاشی	۲۸۲	۷۲/۸	۱۰۶	۲۷/۳	۳۸۸	۱۰۰		
هنرهای تزئینی	۳۶۴	۶۸/۵	۱۶۷	۳۱/۵	۵۳۱	۱۰۰		
ادبیات نمایشی	۷۵۳۶	۷۱/۸	۲۹۵۵	۲۸/۲	۱۰۴۹۱	۱۰۰		
سینما	۵۵۵	۸۴/۶	۱۰۱	۱۵/۴	۶۵۶	۱۰۰		
عکاسی	۱۳۶	۷۶/۴	۴۲	۲۳/۶	۱۷۸	۱۰۰		
طراحی صنعتی	۴	۱۰۰	۰	۰	۴	۱۰۰		
هنرهای دستی	۳۵۵	۴۶/۲	۴۱۳	۵۳/۸	۷۶۸	۱۰۰		
جمع	۱۱۱۴۵	۷۱/۳	۴۴۹۲	۲۸/۷	۱۵۶۳۷	۱۰۰		

جدول شماره ۱-۳. توزیع فراوانی موضوع‌های هنر برحسب نوبت چاپ

نتیجه‌گیری

به طور کلی نتایج این تحقیق با توجه به هدف بررسی و مسائل مطرح شده مؤید این مطلب است که:

- کتب منتشر شده در موضوع هنر در دوره مورد بررسی ۱۵۶۲۷ عنوان است که با توجه به نتایج بدست آمده از جدول (۱) که نشان‌دهنده پراکندگی موضوعی کتاب‌های منتشر شده می‌باشد، موضوع ادبیات نمایشی (نمایشنامه و داستان) با ۱۰۴۹۱ عنوان (۶۷/۱٪) بیشترین بسامد را داشته است. از دلایل افزایش انتشار کتاب‌های نمایشی از دید استادان متخصص، نیاز جامعه و انعکاس واقعیت‌های اجتماعی ذکر شد. موضوع طراحی صنعتی (۴ عنوان) کمترین بسامد را در مقایسه با دیگر موضوع‌های هنر دارد. دلیل بی‌توجهی در تألیف و انتشار کتاب‌های مرتبط با موضوع طراحی صنعتی، کمبود وقت و امکانات مالی اساتید متخصص، جوان بودن این رشته و کمبود استاد ذکر گردید. در کل با توجه به یافته‌های تحقیق در طی دوره‌های مورد بررسی انتشار کتاب‌های هنر از رشد نسبی برخوردار است.

- کتاب‌های تألیفی رشته هنر در دوره مورد بررسی (۷۹-۱۳۵۵) ۵۳/۶٪ و کتب ترجمه شده هنر در این دوره ۴۶/۴٪ بوده است. کتاب‌های تألیفی بیشتر از کتاب‌های ترجمه شده است. سهم زنان در تألیف و ترجمه کتاب‌های هنر ۲۲۷۷ عنوان و سهم مردان در تألیف و ترجمه منابع هنر ۱۳۲۰۲ عنوان است که سهم مردان بیش از ۵/۵ برابر سهم زنان می‌باشد.

- دانشگاه تهران ۹۶ عنوان (۰/۶) از آثار معرفی شده را منتشر کرده است. بالاترین سهم انتشار کتاب‌های هنری با ۱۳۴۹۵ عنوان (۸۴/۴٪) از کل مجموعه معرفی شده به سایر ناشران اختصاص دارد.

- کتاب‌های منتشر شده چاپ اول با ۱۱۱۴۵ عنوان قریب به ۲/۵ برابر کتاب‌های چاپ مجدد می‌باشد.

- موضوع‌هایی که باید مدنظر بوده و تحقیق و پژوهش بیشتری نیاز دارد و با توجه به یافته‌های این تحقیق به ترتیب طراحی صنعتی، پیکره‌سازی، عکاسی،

شهرسازی و معماری است که هر یک از این‌ها عنوان‌های ویژه‌ای در موضوع هنر دارند.

- تراکم تألیف در موضوع ادبیات نمایشی، موسیقی، هنرهای دستی می‌باشد.

پیشنهادها:

- مؤلفان، محققان، مصنفان و مترجمان مورد حمایت قرار گیرند و با ایجاد انگیزه در آنان تألیف آثار فرهنگی افزایش یابد.

- توجه در تمام موضوع‌های هنری و ارتقای کیفی و کمی آن.

- ایجاد تسهیلات از طرف دانشگاه‌ها برای اساتید و محققان این رشته.

- تحقیق و پژوهش در موضوع‌هایی که برحسب نتایج حاصله از بررسی حاضر کمترین بسامد را دارند. مانند رشته طراحی صنعتی و پیکره‌سازی.

- فعالیت و مشارکت بیشتر زنان در تألیف و ترجمه آثار هنری.

- حمایت دانشگاه از محققان و مؤلفان در انتشار کتاب‌های مختلف هنری.

منابع و مآخذ:

اداره کل مطبوعات و نشریات وزارت ارشاد اسلامی، کتابخانه فهرست کتب منتشر شده به تفکیک موضوع. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اداره کل انتشارات سال‌های (۱۳۷۹-۱۳۵۵).

آذرنگ، عبدالحسین، آشنایی با چاپ و نشر تهران، انتشارات سمت ۱۳۷۵.

آژند، یعقوب، دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، مصاحبه، مهرماه ۱۳۸۰.

سلطانی، پوری و فروردین راستین، اصطلاحنامه کتابداری، ویرایش دوم، تهران: کتابخانه

ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۵ ص ۸۸

قهرمانی، محمدباقر، دانشکده هنرهای زیبا، مصاحبه، مهرماه ۱۳۸۰.